

Pilar III

Kapitalkravsforskriften

2009

Innholdsfortegnelse

1 BASEL II – NYE KAPITALDEKNINGSREGLER	3
1.1 INTRODUKSJON TIL NYE KAPITALDEKNINGSREGLER	3
1.2 IMPLEMENTERING AV NYE KAPITALDEKNINGSREGLER I HAUGESUND SPAREBANK.....	4
2 RISIKOSTYRING OG KAPITALSTYRING I HAUGESUND SPAREBANK	4
2.1 INNLEDNING	4
2.2 FORMÅL	4
2.3 RISIKOGRUPPER	4
2.4 ELEMENTER I RISIKO- OG KAPITALSTYRINGEN	5
3 ANSVARLIG KAPITAL OG KAPITALKRAV	8
3.1 ANSVARLIG KAPITAL	8
3.2 KAPITALKRAV	8
4 INFORMASJON OM RISIKOGRUPPENE UNDER PILAR I.....	9
4.1 KREDITTRISIKO - STANDARDMETODEN	9
4.3 EGENKAPITALPOSISJONER UTENFOR HANDELSPORTEFØLJEN	12
4.4 RENTERISIKO UTENFOR HANDELSPORTEFØLJEN	12
4.5 OPERASJONELL RISIKO	12
5 ØKONOMISK KAPITAL (PILAR II).....	13
5.1 ØKONOMISK KAPITAL	13
5.2 KREDITTRISIKO	14
5.3 OPERASJONELL RISIKO	14
5.4 MARKEDSRISIKO.....	14
5.5 LIKVIDITETSRISIKO	15
6 VURDERING AV KAPITALBEHOVET	16

1 Basel II – nye kapitaldekningsregler

1.1 Introduksjon til nye kapitaldekningsregler

EUs nye direktiv for kapitaldekning ble innført i Norge fra 1. januar i 2007. Det nye regelverket bygger på en ny standard for kapitaldekningsberegninger hvor formålet er å styrke stabiliteten i det finansielle systemet gjennom:

- Mer risikosensitivt kapitalkrav
- Bedre risikostyring og kontroll
- Tettere tilsyn
- Mer informasjon til markedet

Det nye kapitaldekningsregelverket baseres på tre pilarer:

PILAR I: Minimumskrav til ansvarlig kapital

PILAR II: Vurderingen av samlet kapitalbehov og individuell tilsynsmessig oppfølging

PILAR III: Bankenes offentliggjøring av informasjon

I de påfølgende kapitlene er det redegjort nærmere for innholdet i den enkelte pilar.

PILAR I – Minimumskrav til ansvarlig kapital

De nye kapitalkravsreglene innebærer ingen endring i kravet om minimum 8 % kapitaldekning. De store endringene ligger i utarbeidelse av beregningsgrunnlaget for kredittrisiko, samt introduksjonen av et eksplisitt kapitalkrav for operasjonell risiko. Gjeldende krav knyttet til markedsrisiko berøres i mindre grad.

Det nye kapitaldekningsregelverket inneholder ulike metoder som bankene kan velge for å beregne kapitalkravet. I modellen under er de ulike metodene vist, de enkleste først. De mer avanserte metodene gir et lavere kapitalkrav.

Kredittrisiko	Markedsrisiko	Operasjonell risiko
Standardmetoden	Standardmetoden	Basismetoden
Grunnleggende IRB	Interne målemetoder	Sjablongmetoden
Avansert IRB- metode		AMA-metoden

PILAR II – Vurdering av samlet kapitalbehov og tilsynsmessig oppfølging

I henhold til PILAR II skal bankene ha en prosess for å vurdere samlet kapitalbehov i forhold til risikoprofil og en strategi for å vedlikeholde sitt kapitalnivå. I tillegg skal tilsynsmyndighetene overvåke og evaluere bankens interne vurdering av kapitalbehovet og tilhørende strategi, samt evnen til å overvåke og sikre overholdelse av myndighetenes kapitalkrav. Tilsynet skal sette i verk passende tiltak dersom de ikke anser prosessen å være tilfredsstillende.

PILAR III – Offentliggjøring av informasjon

Formålet med PILAR III er å supplere minimumskravene i PILAR I og den tilsynsmessige oppfølging i PILAR II. PILAR III skal bidra til økt markedsdisiplin gjennom krav til offentliggjøring av informasjon som gjør det mulig for markedet å vurdere bankens risikoprofil og kapitalisering, samt styring og kontroll. Kravene til offentliggjøring blir spesielt viktig for de institusjoner som kan benytte egne systemer og metoder for å beregne kapitalkravet.

Informasjonskravene innebærer at alle institusjoner skal publisere informasjon om organisasjonsstruktur, risikostyringssystem, rapporteringskanaler samt hvordan risikokontrollen er oppbygd og organisert. Videre er det gitt detaljerte krav til offentliggjøring av kapitalnivå og struktur samt risikoeksponeringer, der sistnevnte avhenger av hvilke beregningsmetoder banken benytter i PILAR I.

1.2 Implementering av nye kapitaldekningsregler i Haugesund Sparebank

Haugesund Sparebank benytter standardmetoden for beregning av kapitalkravet for kredittrisiko og basismetoden for beregning av operasjonell risiko. Banken rapporterte etter Basel II reglene første gang pr 1. kvartal 2008. Det arbeides løpende med en ytterligere profesjonalisering av risikostyringen.

2 RISIKOSTYRING OG KAPITALSTYRING I HAUGESUND SPAREBANK

2.1 Innledning

Styret i Haugesund Sparebank har vedtatt prinsipper for risiko- og kapitalstyring i Haugesund Sparebank. Prinsippene danner et målbylde for risikostyringen i banken.

2.2 Formål

Risiko- og kapitalstyringen i Haugesund Sparebank skal støtte opp under bankens strategisk målbylde, samt sikre finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning. Dette skal sikres gjennom;

- En sterk bedriftskultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risikostyring.
- En god forståelse av hvilke risikoer som driver inntjeningen.
- Å tilstrebe optimal kapitalanvendelse innenfor vedtatt forretningsstrategi, dog slik at de til enhver tid strategiske kapitalmål oppfylles.
- Å unngå at uventede enkelthendelser skal kunne skade bankens finansielle stilling i alvorlig grad.
- Utnyttelse av synergi- og diversifiseringseffekter.

Videre skal risikostyringen bidra til å sikre banken en langsiktig finansiering til gode priser fra kapitalmarkedene.

2.3 Risikogrupper

Banken eksponeres for en rekke ulike typer risiko. De viktigste er:

<i>Kredittrisiko:</i>	Er risikoen for tap som følge av kunders eller andre motparters evne og vilje til å oppfylle sine forpliktelser.
<i>Markedsrisiko:</i>	Er risikoen for tap som følge av endringer i observerbare markedskurser som renter, verdipapirkurser og valutakurser.
<i>Operasjonell risiko:</i>	Er risikoen for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser.
<i>Likviditetsrisiko:</i>	Er risikoen for ikke å være i stand til å innfri forpliktelser eller ikke evne å finansiere eiendeler, herunder ønsket vekst, uten vesentlige økte kostnader.

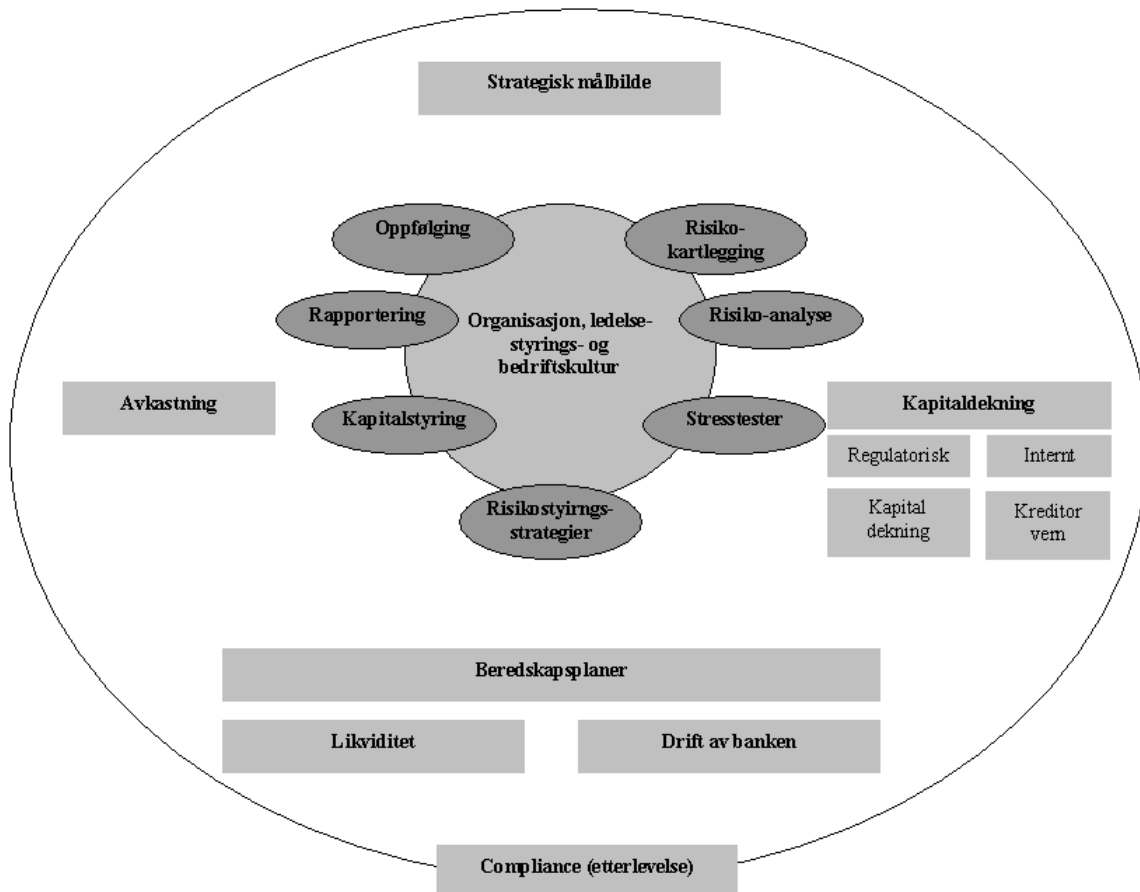
2.4 Elementer i risiko- og kapitalstyringen

Innledning

For å sikre en effektiv og hensiktsmessig prosess for risiko- og kapitalstyring skal rammeverket baseres på de elementer som reflekterer den måten styret og ledelsen ønsker å styre banken på.

- Strategisk målbilde
- Organisering og bedriftskultur
- Risikokartlegging
- Risikoanalyse
- Stresstester
- Risikostrategier
- Kapitalstyring (inkl. avkastning og kapitaldekning)
- Rapportering
- Oppfølging
- Beredskapsplaner
- Etterlevelse (compliance)

Sammenhengen mellom de enkelte elementene kan oppsummeres som i figuren nedenfor. Det er gitt en nærmere beskrivelse av de enkelte elementene i de påfølgende kapitler.

Organisering og bedriftskultur

Bedriftskultur

I prosessen for risikostyring er bedriftskulturen grunnmuren som de andre elementene bygger på. Bedriftskulturen omfatter menneskene i organisasjonen (deres individuelle egenskaper og integritet, verdigrunnlag og etikk), ledelsesfilosofi/-stil og styringsprinsipper. Dårlig bedriftskultur kan vanskelig kompenseres med andre kontroll- og styringstiltak. Haugesund Sparebank har derfor etablert et tydelig verdigrunnlag og etiske retningslinjer som er godt kommunisert i hele organisasjonen.

Organisering

Banken legger vekt på uavhengighet i risikostyringen. Ansvaret for risikostyringen er derfor delt mellom ulike grupper i henhold til figuren under:

Styret har ansvaret for å påse at banken har en ansvarlig kapital som er forsvarlig ut fra vedtatte risikoprofil og myndighetspålagte krav. Styret fastsetter de overordnede målsettingene relatert til risikoprofil og avkastning. Styret fastlegger videre de overordnede rammer, fullmakter og retningslinjer for risikostyringen i banken, samt etiske regler som skal bidra til en høy etisk standard.

Administrerende banksjef har ansvaret for den overordnede risikostyringen. Det betyr at administrerende banksjef er ansvarlige for at det implementeres effektive risikostyringssystemer i banken, og at risikoeksponeringen overvåkes. Administrerende banksjef er videre ansvarlig for delegering av fullmakter og rapportering til styret.

Fagansvarlig risikostyring er organisert uavhengig av linjeenheter og rapporterer til økonomisjef. Avdelingen har ansvaret for videreutvikling av rammeverket for risikostyring inkludert risikomodeller og risikostyringssystemer. Avdelingen er videre ansvarlig for oppfølging og rapportering av risikobildet, og følger opp at banken etterlever gjeldende lover og forskrifter.

Internrevisor er styrets og adm. banksjefs redskap for overvåking av at risikostyringen er målrettet, effektiv og fungerer som forutsatt. Internrevisor rapporterer til adm. banksjef /styret. Internrevisors rapporter og anbefalinger knyttet til forbedringer i bankens risikostyring blir løpende gjennomgått og implementert.

Strategisk målbilde

Risiko- og kapitalstyringen i Haugesund Sparebank tar utgangspunkt i det definerte strategiske målbildet slik dette fremkommer i strategiplanen.

Risikoidentifikasjon

Identifikasjon av risiko er en fremoverskuende prosess, integrert i strategi- og budsjettprosessen. Prosessen dekker alle vesentlige risikoer banken utsettes for, og gjennomføres minimum årlig.

Risikoanalyse

Det gjennomføres en analyse av risikoene som er identifisert for å forstå risikoenes egenskaper og

årsaksmekanismer. Vesentlige risikoer skal om mulig kvantifiseres gjennom forventet tap. Primært vil dette gjelde kredittrisiko. Kvantifiseringen skal være basert på anerkjente og betryggende metoder og fremgangsmåter for måling av risiko. Risikoanalysen skal også sikre at det foretas en kvalifisert og strukturert vurdering og dokumentasjon av etablerte kontroll- og styringstiltak.

Stresstester

Det gjennomføres periodiske stresstester for å analysere hvordan negative hendelser påvirker resultatet, balansen og kapitaldekningen til banken. Stresstester kjøres for å få fram effekter av situasjoner som en ikke forventer skal inntreffe, men som vil kunne påføre banken større uventede tap. Stresstestene skal gjennomføres på de mest kritiske risikoområdene som bl.a. kreditt-, markeds- og likviditetsrisiko, og skal ta hensyn til en negativ makroøkonomisk utvikling over en periode på minimum tre år.

Risikostrategier

Gjennom risikostrategiene definerer styret ønsket risikoprofil gjennom etablering av risikobaserte rammer og måltall på de ulike risikoområder. Strategiene revideres årlig.

Kapitalstyring

Haugesund Sparebank skal ha en kapitalstyring som sikrer:

- en effektiv kapitalanskaffelse og – anvendelse i forhold til bankens strategiske målbilde og vedtatte forretningsstrategi
- konkurransedyktig avkastning
- tilfredsstillende kapitaldekning ut fra valgt risikoprofil
- konkurransedyktige vilkår, og langsiktig god tilgang på innlån i kapitalmarkedene
- utnyttelse av vekstmuligheter i bankens til enhver tid definerte markedsområde
- at ingen enkelthendelser skal kunne skade bankens finansielle stilling i alvorlig grad

På grunnlag av det strategiske målbildet skal det årlig utarbeides en kapitalplan for å sikre en langsiktig og målrettet kapitalstyring. Kapitalplanen skal ta hensyn til fremskrivning av bankens finansielle utvikling for de neste tre årene. Disse fremskrivningene skal ta hensyn til forventet utvikling i perioden samt en situasjon med alvorlige økonomiske tilbakeslag over minimum tre år.

Med grunnlag i fremskrivingene av det samlede kapitalbehovet skal ledelsen og styret gjøre en samlet vurdering av om kapitalbehovet er tilstrekkelig og tilpasset Haugesund Sparebanks nåværende og fremtidige risikoprofil samt strategiske målbilde.

Haugesund Sparebank har en strategisk målsetting om en regulatorisk kapitaldekning på 16 % for banken. Denne skal sikre en tilstrekkelig kapital til :

- å oppfylle myndighetenes krav
- ivareta vernet av bankens kreditorer

Oppfølging, rapportering og overvåking

Alle ledere er ansvarlige for den daglige risikostyringen innenfor eget ansvarsområde, og skal påse at risikoeksponeringen er innenfor de rammer som er besluttet av styret og administrerende banksjef.

Bankens risikorapportering har som formål å sikre at alle organisasjonsnivå har tilgang på tilstrekkelig og pålitelig risikorapportering. Kontroll av den overordnede risikoeksponering og risikoutvikling foretas av fagansvarlig risikostyring og følges opp gjennom periodiske rapporter til styret og administrasjonen.

Beredskapsplaner

Bankenes kjernevirksomhet er å ta risiko. Denne vil over tid kunne påføre bankene større uventede tap, på tross av gode risikostyringssystemer og prosesser. En slik situasjon vil kunne medføre alvorlig press på likviditet og drift. Haugesund Sparebank har derfor utarbeidet beredskapsplaner på nevnte områder.

Etterlevelse av intern kontroll

Det finnes prosesser som sikrer etterlevelse av gjeldende lover/forskrifter, bransjestandarder og interne retningslinjer. Dette skjer gjennom:

- et tydelig verdigrunnlag og en etisk standard som er klart kommunisert og forstått
- en prosess for å fange opp, kommunisere og implementere endringer i lover og forskrifter
- en prosess for å følge opp og rapportere etterlevelsen av lover og forskrifter

3 ANSVARLIG KAPITAL OG KAPITALKRAV

Den ansvarlige kapitalen består av kjernekapital og tilleggskapital. Ved beregning gjelder fradrag, tillegg og begrensninger i henhold til kapitalkravsforskriftens definisjoner. Alle tall oppgis i hele tusen kroner.

3.1 Ansvarlig kapital

Ansvarlig kapital	
Kjernekapital:	2009
Sparebankens fond	493.225
Gavefond	9.092
Fondsobligasjonslån Rentevilkår 3m nibor +2,04 % Forfall: okt 2014	50.000
Fondsobligasjonslån Rentevilkår 3m nibor +4,70 % Forfall: des .2019	34.439
Fradrag	9.052
Sum kjernekapital	577.704
Tilleggskapital:	
Ansvarlig lånekapital (etter fradrag) Rentevilkår 3m nibor +0,5 Forfall: mars 2010	50.000
Ansvarlig lånekapital (etter fradrag) Rentevilkår 3m nibor +2,85 Forfall: desember 2014	74.624
-fradrag eierandeler i andre finansforetak	2.725
Sum tilleggskapital	121.899
Sum tellende ansvarlig kapital	699.603

3.2 Kapitalkrav

Minimumskravet til ansvarlig kapital

Engasjementskategorier:	2009
Lokale og regionale myndigheter (herunder kommuner)	1.090
Institusjoner	4.084
Foretak	89.053
Massemarkedsengasjementer	15.166
Engasjementer med pantesikkerhet i eiendom	157.775
Forfalte engasjementer	6.856
Andeler i verdipapirfond	1.001
Øvrige engasjementer	11.422
Samlet kapitalkrav alle engasjementskategorier	286.427
Kapitalkrav for operasjonell risiko	22.048
Totalt kapitalkrav	308.475
Fradrag for nedskrivninger	-2.332
Sum kapitalkrav	306.143

4 INFORMASJON OM RISIKOGRUPPENE UNDER PILAR I

4.1 Kredittrisiko - Standardmetoden

Definisjon

Kredittrisiko defineres som risikoen for tap som følge av at kunder eller motparter ikke har evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser.

Styring og kontroll

Kredittrisiko styres gjennom Kreditthåndboken og bankens bevilgningsfullmakter.

Styret gjennomgår årlig bankens styringsdokumenter og bevilgningsfullmakter for utlånsvirksomheten. Gjennom Kreditthåndboken defineres bankens kredittpolicy og det fastsettes overordnede mål for eksponering knyttet til portefølje, bransje og enkeltkunder. Samlet danner dette grunnlaget for fastsettelse av ønsket risikoprofil. Gjennom bevilgningsfullmakt delegeres kredittfullmakt til administrerende banksjef innenfor visse rammer. Administrerende banksjef kan videre delegerer fullmakter. De delegerte fullmaktene er relatert til enkeltengasjementers størrelse og risiko. Oppfølging mot portefølje og bransje skjer på ledernivå. Bankens portefølje av rentebærende verdipapirer påfører også banken kredittrisiko. Styret gjennomgår årlig bankens finansstrategi hvor det fastsettes rammer for maksimal portefølje av rentebærende verdipapirer, samt maksimalrammer for eksponering per bransje og per utsteder.

Modellbeskrivelse og anvendelse

Banken gikk i november 2009 over til nytt risikoklassifiseringssystem. Nedenfor gis en beskrivelse av sentrale forhold når det gjelder det nye risikoklassifiseringssystemet. Det nye risikoklassifiseringssystemet er utviklet av norske banker i samarbeid med konsulent og revisjons selskaper. Systemet benyttes av flere banker, pluss at alle bankene i DSS benytter systemet

Det nye risikoklassifiseringssystemet er såkalte Scoringmodeller. Scoringmodellene er PD modeller, hvor PD er definert som følger:

PD = Probability of default

- Sannsynlighet for at kunden går i mislighold neste 12 måneder
- Mislighold er her definert som overtrekk i 90 dager over 1.000 kr.
- PD modeller er det samme som scorekort / ratingmodeller
- Rangerer kundene innbyrdes fra lav til høy risiko

Scoremodellene vil være forretningsmessig til nytte for kundeansvarlig ved at det blir enklere å foreta:

- Bedre beslutninger
- Skille mellom gode og dårlige kunder
- Bedre risikoprising

I tillegg vil scoremodellene gi forretningsmessig nytte for banken i form av:

- Bedre rapportering
- Bedre risikostyring

PD modellene består av Scorekort for PM (personmarked, sektor 790 og 990) og Scorekort for BM (bedriftsmarked). Det vil bli laget scorekort både for søknad og portefølje. Det vil si at det utarbeides scorekort for kunden i forbindelse med søknad om kreditt i banken, samt at det hver måned utarbeides porteføljescore for hele kundeporteføljen.

PM Scorekort

Søknadsscore brukes ved kredittsøknad. Dette scorekortet benytter både interne og eksterne data som grunnlag. Når det kjøres søknadsscore på en PM-kunde blir det sendt ut et gjenparts brev til kunden. Alle data som trengs for å lage scorekortet hentes automatisk i systemet.

Scorekortet for PM søknadsscore består av en kombinasjon av interne og eksterne variabler. Variablene scorekortet bygger på er blant annet eksterne betalingsanmerkninger, kundens kontobruk og inntekts og formueforhold.

Porteføljescore kjøres 1 gang per måned for hele porteføljen (ved hvert månedsskifte). Når det kjøres porteføljescore brukes bare interne data fra banken. Det blir i dette tilfellet ikke sendt gjenpartsbrief til kundene. For å komme med i porteføljescoren må kunden ha 6 måneders historikk i banken og være over 18 år. Porteføljescore skal fremstille den faktiske risikoen i banks kredittportefølje.

BM Scorekort

BM Scorekortet gjelder alle sektorer utenom 790 (personlig næringsdrivende), 810 (lønnstakere) og 990 (utenlandske husholdninger).

Når det gjelder BM har vi følgende modeller:

- Ekspert modell for aksjeselskap (Sektor 710), kunder med regnskap
- Lindorff Decision / "BM andre"

For BM benyttes samme modell for søknad og porteføljescore.

BM Ekspert modell:

Når det gjelder Ekspert modellen er denne bygget opp med følgende variabler med tilhørende % -vis vektning i scoringen som påvirker scorerresultatet: kontobruk, regnskap og fakta om kunden.

BM Andre:

Kunder uten regnskap scores i "BM Andre". Dette vil gjelde følgende kunder:

- Nyetablerte kunder sektor 680-719
- Diverse selskapsformer i sektor 740 og 760. (ANS, DA, PART...)

Etter modellen BM Andre scores kunde ved følgende:

- LD_sone (0-5) (Lindorff Decision)
- Kontobruk

LD_sone er en klassifisering av kunde gjennom Lindorff. Den går fra 1-5, hvor 1 er ikke kredittverdig, 2 er kredittverdig mot sikkerhet, mens 3 til 5 er kredittverdig. 0 er uklassifisert, det vil si at Lindorff ikke har noe bakgrunn å rate kunden på. Når det gjelder purrematrise og trekk kassakreditt er dette identisk med det som benyttes i BM ekspert modellen.

Risikoklasse

Når søknadsscore eller porteføljescore er kjørt for PM og BM, får hver enkelt kunde i banken en score som plasserer dem i en risikoklasse med benevnelse A-K, hvor A er best og K er dårligst. Inndelingen er lik i den nye risikoklassifiseringsmodellen som i den gamle, bare at tallene i tidligere modell er byttet ut med bokstaver. Risikoklassifiseringsmodellene gir følgende inndeling i forhold til definisjon av risiko:

Risikoklasse A - D	LAV RISIKO
Risikoklasse E - G	MIDDELS RISIKO
Risikoklasse H - J	HØY RISIKO
Risikoklasse K	KUNDE I MISLIGHOLD/IKKE KREDITTVERDIG

Det er ikke mulig og manuelt overstyre den automatiske risikoklassen.

Kreditrisiko - porteføljeinformasjon

Tabellene nedenfor viser bankens totalengasjement mot kunder samt utlån til kredittinstitusjoner fordelt på kundegrupper og geografi. Løpetidstabell viser gjenstående løpetid for utlån, garantier og ubenyttet bevilgning til kunder og kredittinstitusjoner. Tabellene viser også samlede engasjementsbeløp med verdifall og nedskrivninger. Alle beløp oppgis i hele tusen kroner.

Utlån og garantier fordelt på geografiske områder (basert på kundens adresse)

Majoriteten av Haugesund Sparebank sine engasjement befinner seg på Haugalandet.

	Brutto utlån	Garantier
Haugesund og omegn	5 177.059	344.046
Resten av landet og utland	487.739	20.294

Samlet engasjementsbeløp etter individuelle nedskrivninger og uten hensyn til eventuell sikkerhetsstillelse.

Sektor / næring	Brutto utlån	Garantier	Utrukne kreditter	Sum engasjement	Brutto mislighold	Individ. nedskrivn.	Netto mislig.
Personmarked	3 512.013	99.085	189.642	3 800.740	22.009	1.277	20.732
Primærnæring	339.499	5.650	20.300	365.449	0	0	0
Industri/ bergverk	115.491	7.375	9.895	132.761	5.910	0	5.910
Bygg og anlegg	324.536	80.107	49.078	453.721	14.903	6.879	8.024
Varehandel	253.543	23.618	30.792	307.953	2.644	71	2.573
Sjøfart og rørtrans.	13.969	0	0	13.969	0	0	0
Transport ellers	52.936	7.348	3.853	64.137	1.738	0	1.738
Eiendom og tjenest	887.239	120.655	18.395	1 206.289	11.869	1.616	10.253
Tjenesteyting eller.	136.215	15.330	33.539	185.084	2.924	1.000	1.924
Andre	29.357	5172	109.481	144.010	0	0	0
Sum	5 664.798	364.340	464.975	6 494.113	61.997	10.843	51.154
Gj.snitt 2008-09	5 493.984	397.481	399.779	6 288.748			

Utvikling i nedskrivninger på utlån og garantier

Individuelle nedskrivninger

Individuell nedskrivning for tap på enkeltengasjementer foretas når objektive bevis utløser et verdifall for banken. Individuell nedskrivning utgjør forskjellen mellom engasjementets bokførte verdi og nåverdien av neddiskontert kontantstrøm basert på effektiv rente på tidspunktet for førstegangs beregning av individuell nedskrivning. Dette innebærer at engasjementet gis høyeste risikoklasse.

Individuelle nedskrivninger reduserer engasjementenes regnskapsførte verdi i balansen, og periodens endringer i vurdert verdi resultatføres som tap på utlån og garantier.

Gruppenedskrivninger

Banken har valgt å benytte risikoklassene som grunnlag for inndeling av bankens engasjement i grupper. Haugesund Sparebanks risikoklassifiseringssystem med risikoklasser fra A til K. Det er naturlig å ta utgangspunkt i dette, idet en klassifisering i en gitt klasse vil være en god indikator på hvilke risikoegenskaper disse kundene har. Det vil også være naturlig å skille den enkelte klasse på personmarked og bedriftsmarked.

Engasjement i risikoklasse A-C er ikke med i gruppenedskrivningene. Engasjement i risikoklassene D-J skrives ned etter risikoklassenes misligholdssannsynlighet og åpen risiko. Personmarked og bedriftsmarked med forskjellig misligholdssannsynlighet for hver enkelt risikoklasse og forskjellig rentesats for personmarked og bedriftsmarked. Risikoklassifiseringen av både personmarkedsporteføljen og bedriftsmarkedsporteføljen foregår kontinuerlig, med oppdatering en gang i måneden. Bankens oppdateringshyppigheten av klassifiseringsmodellene gir et godt bilde av konjunkturbildet i økonomien.

Åpen risiko er forskjellen mellom sikkerhetsverdier og engasjementsbeløp.

Bankens nedskrivninger er gjengitt i note 2 b og c i bankens årsrapport.

Sikkerheter

Ved fastsettelse av kapitalkravet benyttes pant i bolig og fritidseiendom som hovedelement for nedvekting av beregningsgrunnlaget.

Brutto engasjement med pant i bolig er på 4,8 milliarder kroner hvorav 4,2 milliarder kroner vektet med 35 % etter kapitalkravsforskriften.

Styring og kontroll

For å styre potensiell konsentrasjonsrisiko som følge av bruk av sikkerheter har banken valgt å ta utgangspunkt i sikkerhetens markedsverdi og reduserer denne med en standard reduksjonsverdi (i prosentpoeng) for å fastsette forsvarlig verdigrunnlag for sikkerheten. Banken følger også markedsutviklingen nøye for å kunne ta grep hvis utviklingen går i negativ retning.

4.3 Egenkapitalposisjoner utenfor handelsporteføljen

For beskrivelse av bankens egenkapitalposisjoner vises til note 6 i bankens årsrapport.

4.4 Renterisiko utenfor handelsporteføljen

Renterisiko oppstår som følge av at de enkelte eiendels- og gjeldspostene har ulike gjenstående rentebindingstid.

Basisrisiko er den verdiendring på bankens eiendeler og gjeld som finner sted når hele rentekurven parallellforskyver seg. Denne risikoen er beregnet som effekten på de finansielle instrumentenes virkelige verdi av en renteendring hvor hele rentekurven forutsettes å parallellforskyve seg med 1 prosentpoeng.

Rentekurverisiko er risikoen for at rentekurven forskyver seg ulikt innenfor ulike tidsbånd ved en renteendring. I tillegg til beregningen beskrevet over, måler og styrer banken også renteeksponeringen innenfor visse tidsintervaller. Rammen for bankens eksponering er på 2 000.000 kroner og eksponeringen pr 31.12.2009 er på 552 000 kroner.

Administrativ renterisiko oppstår fordi det i praksis vil gå noe tid fra en renteendring inntreffer i markedet til banken har fått justert vilkårene på innskudd og utlån med flytende rente. Finansavtaleloven krever som hovedregel minimum seks ukers varslingsfrist ved renteøkning på utlån til kunder og to måneder ved rentereduksjon på innskudd. I praksis styres renterisikoen slik at renterisikoen normalt er lav.

4.5 Operasjonell risiko

Definisjon

Operasjonell risiko er risikoen for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser.

Styring og kontroll

Operasjonell risiko styres gjennom et eget rammeverk tilknyttet en kvalitetsmodell. Tilknyttet denne inngår en rekke ulike elementer;

- En årlig vurdering av strategiske risikoer og risikoer knyttet til de ulike forretnings- og støtteprosesser. Denne vurderingen danner grunnlaget for fastsettelse av kontrolltiltak relatert til de identifiserte risikoer. I tillegg er det etablert egne prosedyrer for risikovurderinger i forbindelse med implementering av nye produkter og systemer.

- En årlig bekreftelse av internkontrollen der det rapporteres oppover i organisasjonen om statusen på internkontrollen innenfor den enkelte organisatoriske enhet. Bekreftelsen danner grunnlaget for forbedringstiltak på identifiserte områder.

Banken jobber med å samordne de ulike elementene under operasjonell risiko til en prosess som skal være dekkende for banken og bidra til å gi et oversiktlig bilde av bankens styring og kontroll.

Intern revisjonen, med direkte og uavhengig rapportering til styret og adm. banksjef, gir i sin årlige Internkontrollrapport sine vurderinger av bankens styring og kontroll innenfor operasjonell risiko. Intern revisjonen gjør tilsvarende vurderinger også for andre risikoområder. I tillegg foretas det kontinuerlig vurderinger av anbefalinger fra intern revisor.

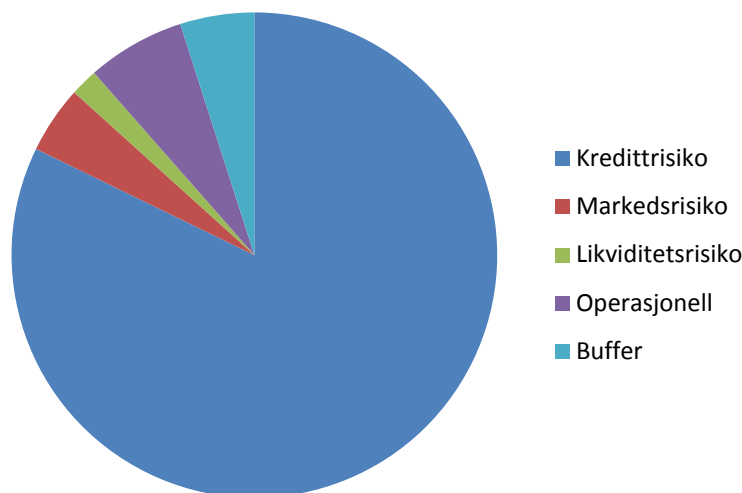
5 ØKONOMISK KAPITAL (PILAR II)

5.1 Økonomisk kapital

Økonomisk kapital beskriver hvor mye kapital banken trenger for å dekke den faktiske risikoen banken har pådratt seg. Banken har tatt utgangspunkt i Pilar I beregningene. Det er lagt til ekstra kapital for kreditt og operasjonell risiko i forhold til Pilar I og markeds og likviditetsrisiko er kommet til som nye risikoer med egen kapital. I tabellen nedenfor vises fordelingen av økonomisk kapital mellom de ulike risikoene.

Det er også viktig å ta med seg at den faktiske risikoen styres gjennom rammer, policyer og intern kontroll.

Uventede tap skal kunne dekkes av den økonomiske kapitalen. Utover beregnet kapital for de ulike risikoene har vi satt av en buffer. En buffer er her det motsatte av diversifiseringseffekter. Vi har erfart at grunnlaget for diversifiseringseffekter mellom risikoene er lav eller fraværende. Bufferen er altså ikke delt på de forskjellige risikoene men skal styrke den samlede økonomiske kapitalen. Dette for å tåle uventede tap, også de gangene de kommer samtidig i de forskjellige risikoene og tapene virker selvforsterkende.

5.2 Kredittrisiko

Kapitalbehovet beregnet i tilknytning til minimumskravet (PILAR I) legges til grunn.

Ved beregningen av behovet for tilleggs kapital gjøres det et tillegg for kapitalbehov tilknyttet stresstest på kredittområdet og konsentrasjonsrisiko.

Konsentrasjonsrisiko er et element i den samlede kredittrisiko og kan defineres som risikoen for tap som følge av konsentrasjon mot store kunder, bransjer, geografiske områder og lignende. Basert på en vurdering av andel store engasjement og bankens næringsfordelte portefølje og eksponering i volatile bransjer beregnes behovet for tilleggs kapital for konsentrasjonsrisiko.

5.3 Operasjonell risiko

Kapitalbehovet beregnet i tilknytning til minimumskravet (PILAR I) legges til grunn.

For å møte de utfordringer banken står ovenfor i forbindelse med den daglige drift er det satt inn kontrolltiltak og arbeidsdeling for å redusere den operasjonelle risikoen.

I tillegg til de risikoreducerende tiltak som er gjennomført velger banken også sette av kapital for operasjonell risiko under Pilar II. Det er satt av kapital for operasjonell etter samme metode som under Pilar I, banken har valgt å sette av ytterligere 3 prosentpoeng utover lovkravet på 15 %.

5.4 Markedsrisiko

Definisjon

Markedsrisiko er risikoen for tap som skyldes endringer i renter, aksje-/verdipapirkurser og valutakurser. Markedsrisiko oppstår hovedsakelig i forbindelse med bankens investeringer i verdipapirer og som følge av finansieringsaktiviteten, og beholdning av reisevaluta for bankens kunder.

Styring og kontroll

Markedsrisikoen styres og overvåkes med bakgrunn i rammer vedtatt av styret gjennom bankens finansstrategi. Finansstrategien gjennomgås og revideres årlig.

For renterisiko er det fastsatt rammer for verdiendringer ved å se på 1 % renteendring. Effekten beregnes på ulike løpetider og det er etablert rammer innenfor ulike tidsbånd.

For kursrisiko knyttet til verdipapirer er det etablert overordnede rammer knyttet til samlet eksponering og en rekke underliggende rammer knyttet til enkeltutstedere, bransjer og lignende.

Det er ikke beregnet kapitalbehov i tilknytning til minimumskravet (PILAR I).

Banken har foretatt stresstester for å beregne tilleggs kapital for markedsrisiko (PILAR II).

Ved renterisiko er stresstesten en renteendring og hvilke tap de forskjellige renteendringene påfører banken. Postene som er med i stresstesten for renterisiko reagerer i forskjellig retning på renteendringer. Summen av endringene er stresstesten for renterisiko.

Ved aksjerisiko er stresstesten et fall i aksjekursene. Kursfallet er delt i to mellom noterte og unoterte papirer. Noterte papirer faller med 32 % og unoterte faller 45 %. Korrelasjonene mellom noterte og unoterte papirer er satt til 0,75. Summen av hvert av fallene etter at vi har tatt høyde for korrelasjonen, er stresstesten for aksjerisiko.

Samlet stresstest for markedsrisiko er summen av rente og aksjerisiko. Dette er også bankens ICAAP tall for markedsrisiko.

5.5 Likviditetsrisiko

Definisjon

Likviditetsrisiko er risikoen for ikke å være i stand til å innfri forpliktelser eller ikke evne å finansiere eiendeler, herunder ønsket vekst, uten vesentlige økte kostnader.

Styring og kontroll

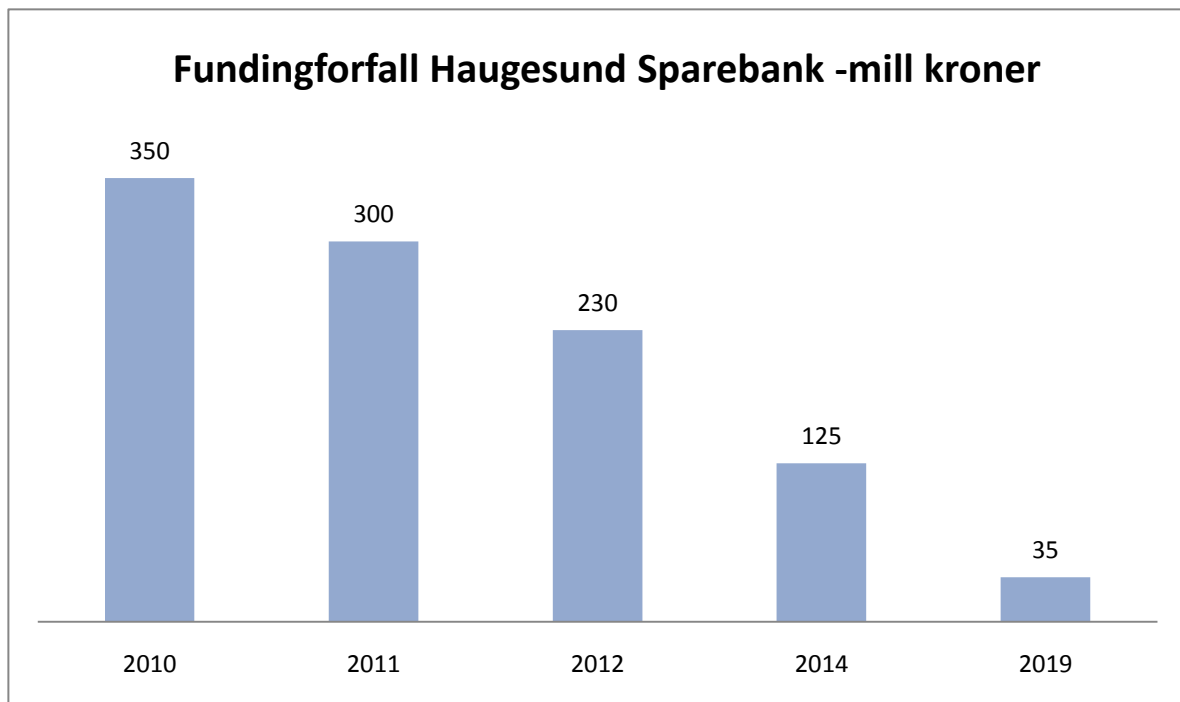
Likviditetsrisiko styres på overordnet nivå etter likviditetsindikator og innskuddsdekning. Likviditetsindikatoren måler forholdet mellom bankens stabile finansiering og bankenes illikvide eiendeler, mens innskuddsdekning viser bankens innskudd vs utlån.

Styringen av likviditetsrisiko tar utgangspunkt i finansstrategien, som setter rammer for likviditetsrisiko gjennom rammer for netto likviditetsbehov i ulike tidsintervaller, krav til langsiktig finansiering, størrelse på udisponerte trekkrettigheter, størrelsen på likviditetsreserver og lengden på den tidsperioden som banken skal være uavhengig av ny finansiering fra penge- og kapitalmarkedet.

Finansstrategien vedtas av styret og revideres årlig. I tilknytning til finansstrategien er det etablert egen beredskapsplan for håndtering av urolige likviditetssituasjoner.

Sprednings- og løpetidsinformasjon

Innskudd fra kunder er bankens viktigste finansieringskilde. Innskuddsdekningen, målt som innskudd i prosent av brutto utlån, var ved utgangen av 2009 på 85 %. Banken henter også inn penger i obligasjonsmarkedet, forfallet på finansieringen i obligasjonsmarkedet er vist i figuren under.

Beregning av kapitalbehov for likviditetsrisiko

Likviditetsrisikoen er stresstestet med fokus på manglende refinansiering og frafall av kundeinnskudd. En stresset likviditetssituasjon fører til en svært usikker situasjon for banken og høyere kostnader for å hente inn likviditet.

For å komme videre til et kapitalkrav velger vi å sette av kapital for kostnaden knyttet til å dekke inn likviditetsunderskuddet. ICAAP-tallet skal gi en pekepinn på de rene finansielle kostnadene ved likviditetsunderskuddet.

For å dekke inn likviditetsunderskuddet vil banken følge beredskapsplanen for likviditet. Først vil banken avlaste balansen gjennom overføring av utlån til kredittforetaket Verd. Deretter vil banken benytte seg av sine trekkrettigheter og evt. selge seg ut av sine finansielle plasseringer. Styring og kontroll av likviditetsrisikoen skal sørge for å unngå stort likviditetsunderskudd.

6 VURDERING AV KAPITALBEHOVET

Haugesund Sparebank sine kapitaldekningsmål uttrykkes gjennom et mål for den regulatoriske kapitaldekningen på 16 % for banken. Kapitaldekningen for banken pr 31.12.2009 er 18,28 %. Totalt beregnet behov utgjør pr 31.12.2009 10,51 % av beregningsgrunnlag. Målsetningen skal sikre at Haugesund Sparebank har tilstrekkelig kapital til å oppfylle myndighetskrav i forhold til kapitaldekningsreglene, samt ivareta vernet av bankens långivere.

Kapitalbehov

Mill. kr	Minstekrav Basel II	ICAAP Basel II
Kredittrisiko	286.427	286.427
Operasjonell risiko	22.048	22.048
Sum Pilar I		306.143
Sum Pilar II		76.191
Sum Pilar 1 og 2		382.334
Buffer, jf kap 5.1		20.000
Totale behov		402.334
Faktisk ans kapital		699.603